

ตับแข็ง

นายแพทย์เอกวิทย์ ศรีปริวัณ

ตับแข็งคืออะไร

ตับแข็ง หมายถึง ภาวะที่ตับมีโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือผิวตับมีลักษณะขรุขระและเมื่อดูด้วยกล้องจุลทรรศน์จะเห็นเซลล์ตับที่เกิดขึ้นใหม่รวมกันอยู่เป็นกลุ่มๆ ล้อมรอบด้วยพังผืด

ตับแข็งเกิดจากอะไร

ตับแข็งเกิดได้จากหลายสาเหตุ สาเหตุที่พบบ่อยในประเทศไทยได้แก่ การดื่มแอลกอฮอล์ การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีและตับอักเสบบีเรื้อรัง สาเหตุอื่น ๆ ที่พบรองลงไปได้แก่ การอักเสบของตับจากภาวะไขมันแทรกในตับที่ไม่ได้เกิดจากแอลกอฮอล์ ยา สารพิษ โรคภูมิคุ้มกันตัวเองต่อตับ โรคไวรัสอื่น ภาวะดีซ่านเรื้อรัง ภาวะหัวใจวายเรื้อรัง พยาธิบางชนิด

ตับแข็งมีอาการอย่างไร

ถ้าเป็นตับแข็งระยะเริ่มต้นมักไม่มีอาการ บางรายอาจมีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร เหนื่อยง่าย คลื่นไส้ น้ำหนักลด แต่ถ้าตับแข็งเป็นมากขึ้นจะเริ่มแสดงอาการชัดเจนโดยเป็นผลมาจากการทำงานของตับที่เสียไปร่วมกับภาวะที่มีความดันของเส้นเลือดในช่องท้องสูงขึ้นได้แก่ ตาเหลือง ตัวเหลือง คันตามตัว ท้องโต ขาบวม เลือดออกง่าย เป็นต้น

แพทย์จะทราบได้อย่างไรว่าผู้ป่วยเป็นตับแข็ง

แพทย์จะถามประวัติความเสี่ยงต่อโรคตับแข็ง เช่นการดื่มแอลกอฮอล์ ประวัติโรคตับอักเสบบีเรื้อรัง ตับแข็งหรือมะเร็งตับในครอบครัวรวมถึงอาการของตับแข็งดังกล่าว ประกอบกับการตรวจร่างกายพบภาวะดีซ่าน (ตาเหลือง ตัวเหลือง) ฝ่ามือแดง มีเส้นเลือดฝอยที่หน้าอกขยายตัว มีน้ำในท้อง ขาบวม เต้านมโตในเพศชาย ทำให้น่าสงสัยว่าจะมีตับแข็ง

มีการตรวจยืนยันตับแข็งได้อย่างไร

การตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงของตับ (อัลตราซาวด์) ช่วยวินิจฉัยตับแข็งได้ค่อนข้างแม่นยำ ราคาไม่สูง เครื่องตรวจนี้มีตามโรงพยาบาลหรือคลินิกและวิธีการตรวจไม่ยุ่งยากจึงมักเป็นการตรวจอันดับแรกที่แพทย์เลือกใช้

การเจาะตรวจเนื้อตับมาตรวจเป็นอีกวิธีที่ยืนยันตับแข็งได้แน่นอนแต่เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อเลือดออกในตับและต้องอาศัยความชำนาญในการตรวจจึงไม่ค่อยได้ใช้เป็นวิธีแรก

การตรวจเอ็กซเรย์คอมพิวเตอร์หรือคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าก็สามารถวินิจฉัยภาวะตับแข็งได้เช่นกันแต่มีข้อเสียคือในการตรวจเอ็กซเรย์คอมพิวเตอร์ผู้ป่วยจะได้รับรังสีและต้องได้รับการฉีดสารทึบรังสีเข้าหลอดเลือดดำซึ่งอาจเกิดอาการแพ้หรือมีผลต่อไตในผู้ป่วยบางราย ส่วนการตรวจคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าแม้ว่าผู้ป่วยจะไม่ได้รับรังสีแต่เป็นการตรวจที่มีราคาสูงและเครื่องตรวจนี้มีเฉพาะในโรงพยาบาลใหญ่ๆหรือโรงพยาบาลโรงเรียนแพทย์

การตรวจเลือดเพื่อดูการทำงานของตับใช้สำหรับประกอบการวินิจฉัยและประเมินความรุนแรงของตับแข็ง

ภาวะแทรกซ้อนจากตับแข็งมีอะไรบ้าง

1. เลือดออกในทางเดินอาหารจากเส้นเลือดชดในหลอดอาหารหรือแผลในกระเพาะอาหาร
2. ท้องโตเนื่องจากมีน้ำในท้อง
3. อาการทางสมองเช่น ซึม สับสนหรือหลงลืมเนื่องจากมีของเสียคั่งในร่างกายหรือเกลือแร่ในเลือดผิดปกติ
4. เหนื่อยง่ายเนื่องจากภาวะความดันของเส้นเลือดในปอดสูงหรือโลหิตจาง
5. ติดเชื้อได้ง่ายเนื่องจากการสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานจากตับลดลง
6. มะเร็งตับ
7. ไตวาย
8. เลือดออกง่ายเนื่องจากการการสร้างสารที่ช่วยเลือดแข็งตัวลดลง เกล็ดเลือดต่ำ
9. ดีซ่านเนื่องจากตับไม่สามารถขับน้ำดี
10. ค้นตามตัวเนื่องจากน้ำดีสะสมที่ผิวหนัง

ความรุนแรงของตับแข็งมีกี่ระดับ

โดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ A, B และ C โดยดูจากผลการตรวจเลือดได้แก่ระดับ

ไข่ขาว บิลิรูบินและการแข็งตัวของเลือดร่วมกับอาการบวมและอาการซีมสับสน ระดับ A เป็นขั้นต้น ระดับ B ปานกลางและระดับ C รุนแรงที่สุด ผู้ป่วยตับแข็งระดับ A มีโอกาสรอดชีวิตมากกว่าผู้ป่วยตับแข็งระดับ B และ C ตามลำดับ

การรักษาตับแข็งมีอะไรบ้าง

ถึงแม้ว่าตับแข็งจะไม่สามารถกลับคืนเป็นตับปกติแต่ก็ยังมีวิธีการรักษาเพื่อไม่ให้โรคเป็นรุนแรงขึ้น การรักษาเหล่านี้ได้แก่ การหยุดดื่มแอลกอฮอล์และการให้ยารักษาไวรัสตับอักเสบบีเรื้อรัง

กรณีที่ตับแข็งไม่รุนแรง (ระดับ A) มักรักษาตามอาการ ได้แก่ การให้ยาขับปัสสาวะ

วิตามิน ยาป้องกันเลือดออกจากทางเดินอาหาร ยาระบายและยารักษาอาการคัน

กรณีที่ตับแข็งรุนแรงนอกจากการรักษาตามอาการแล้วยังมีการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัดเปลี่ยนตับแต่สามารถทำได้ในโรงพยาบาลที่เป็นโรงเรียนแพทย์เท่านั้น

ผู้ป่วยตับแข็งควรปฏิบัติตัวอย่างไร

1. งดดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิดโดยเด็ดขาด
2. รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ มีโปรตีนในปริมาณที่เหมาะสม
3. ระวังอย่าให้ท้องผูก
4. การซื้อยารับประทานเอง
5. หลีกเลี่ยงอาหารเค็ม
6. ตรวจติดตามกับแพทย์สม่ำเสมอ
7. มาพบแพทย์เมื่อมีอาการผิดปกติ ได้แก่ ตาเหลืองมากขึ้น ซึมสับสน อาเจียนเป็นเลือดหรือถ่ายอุจจาระดำเหลว มีไข้ เหนื่อย
8. หลีกเลี่ยงการออกกำลังกายที่ต้องใช้การเบ่งหรือเกร็ง
9. หลีกเลี่ยงอาหารไม่สุกโดยเฉพาะอาหารทะเล

การป้องกันตัวอย่างไร

1. หลีกเลี้ยงแอลกอฮอล์
  2. เพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย
  3. หลีกเลี้ยงการฉีดยาเสพติดเข้าเส้น
  4. ฉีดวัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี
  5. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ
  6. ควบคุมน้ำหนักให้อยู่ในเกณฑ์เหมาะสม
  7. รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่
-